

Virgil Aeneid XI

Aeneid 11.498-521, 532-596, 648-689, 725-835

Lines 498-521

obvia cui Volscorum acie comitante Camilla

occurrit portisque ab equo regina sub ipsis

desiluit, quam tota cohors imitata relictis 500

ad terram defluxit equis; tum talia fatur:

‘Turne, sui merito si qua est fiducia fortis,

audeo et Aeneadum promitto occurrere turmae

solaque Tyrrhenos equites ire obvia contra.

me sine prima manu temptare pericula belli, 505

tu pedes ad muros subsiste et moenia serva.’

B L O O M S B U R Y

Turnus ad haec oculos horrenda in virgine fixus:

‘o decus Italiae virgo, quas dicere grates

quasve referre parem? sed nunc, est omnia quando

iste animus supra, mecum partire laborem.

510

Aeneas, ut fama fidem missique reportant

exploratores, equitum levia improbus arma

praemisit, quaterent campos; ipse ardua montis

per deserta iugo superans adventat ad urbem.

furta paro belli convexo in tramite silvae,

515

ut bivias armato obsidam milite fauces.

tu Tyrrhenum equitem conlatis excipe signis;

tecum acer Messapus erit turmaeque Latinae

B L O O M S B U R Y

Tiburtique manus, ducis et tu concipe curam.'

sic ait, et paribus Messapum in proelia dictis

520

hortatur sociosque duces et pergit in hostem.

522–31: Turnus sets up an ambush at the head of a valley that the Trojans must pass through on their way to Laurentum.

Lines 532-596

velocem interea superis in sedibus Opim,

unam ex virginibus sociis sacraque caterva,

compellabat et has tristes Latonia voces

ore dabat: ‘graditur bellum ad crudele Camilla, 535

o virgo, et nostris nequiquam cingitur armis,

cara mihi ante alias. neque enim novus iste Dianaee

B L O O M S B U R Y

venit amor subitaque animum dulcedine movit.

pulsus ob invidiam regno viresque superbas

Priverno antiqua Metabus cum excederet urbe, 540

infantem fugiens media inter proelia belli

sustulit exsilio comitem, matrisque vocavit

nomine Casmillae mutata parte Camillam.

ipse sinu prae se portans iuga longa petebat

solorum nemorum: tela undique saeva premebant 545

et circumfuso volitabant milite Volsci.

ecce fugae medio summis Amasenus abundans

spumabat ripis, tantus se nubibus imber

ruperat. ille innare parans infantis amore

B L O O M S B U R Y

tardatur caroque oneri timet. omnia secum

550

versanti subito vix haec sententia sedit:

telum immane manu valida quod forte gerebat

bellator, solidum nodis et robore cocto,

huic natam libro et silvestri subere clausam

implicat atque habilem mediae circumligat hastae; 555

quam dextra ingenti librans ita ad aethera fatur:

“alma, tibi hanc, nemorum cultrix, Latonia virgo,

ipse pater famulam voveo; tua prima per auras

tela tenens supplex hostem fugit. accipe, testor,

diva tuam, quae nunc dubiis committitur auris.” 560

dixit, et adducto contortum hostile lacerto

B L O O M S B U R Y

immittit: sonuere undae, rapidum super amnem

infelix fugit in iaculo stridente Camilla.

at Metabus magna propius iam urgente caterva

dat sese fluvio, atque hastam cum virgine vincto 565

gramineo, donum Triviae, de caespite vellit.

non illum tectis ulla, non moenibus urbes

accepere (neque ipse manus feritate dedisset),

pastorum et solis exegit montibus aevum.

hic natam in dumis interque horrentia lustra 570

armentalis equae mammis et lacte ferino

nutribat teneris immulgens ubera labris.

utque pedum primis infans vestigia plantis

B L O O M S B U R Y

institerat, iaculo palmas armavit acuto

spiculaque ex umero parvae suspendit et arcum. 575

pro crinali auro, pro longae tegmine pallae

tigridis exuviae per dorsum a vertice pendent.

tela manu iam tum tenera puerilia torsit

et fundam tereti circum caput egit habena

Strymoniamque gruem aut album deiecit olorem. 580

multae illam frustra Tyrrhena per oppida matres

optavere nurum; sola contenta Diana

aeternum telorum et virginitatis amorem

intemerata colit. vellem haud correpta fuisse

militia tali conata lacesse Teucros: 585

B L O O M S B U R Y

cara mihi comitumque foret nunc una mearum.

verum age, quandoquidem fatis urgetur acerbis,

labere, nympha, polo finesque invise Latinos,

tristis ubi infausto committitur omine pugna.

haec cape et ultricem pharetra deprome sagittam: 590

hac, quicumque sacrum violarit vulnere corpus,

Tros Italusque, mihi pariter det sanguine poenas.

post ego nube cava miseranda corpus et arma

inspoliata feram tumulo patriaeque reponam.'

dixit, at illa leves caeli delapsa per auras 595

insonuit nigro circumdata turbine corpus.

B L O O M S B U R Y

597–647: *The cavalry of the Trojans and their allies approach Laurentum. The Latins and their allies ride to meet them. The battle ebbs and flows, with first one side and then the other achieving dominance. Finally, the two sides become locked together in combat, with neither side giving way.*

Lines 648-689

at medias inter caedes exsultat Amazon

unum exserta latus pugnae, pharetrata Camilla,

et nunc lenta manu spargens hastilia denset, 650

nunc validam dextra rapit indefessa bipennem;

aureus ex umero sonat arcus et arma Dianaee.

illa etiam, si quando in tergum pulsa recessit,

spicula converso fugientia derigit arcu.

at circum lectae comites, Larinaque virgo 655

Tullaque et aeratam quatiens Tarpeia securim,

Italides, quas ipsa decus sibi dia Camilla

delegit pacisque bonas bellique ministras:

quales Threiciae cum flumina Thermodontis

pulsant et pictis bellantur Amazones armis,

660

seu circum Hippolyten seu cum se Martia curru

Pentesilea refert, magnoque ululante tumultu

feminea exsultant lunatis agmina peltis.

quem telo primum, quem postremum, aspera virgo,

deicis? aut quot humi morientia corpora fundis?

665

Eunaeum Clytio primum patre, cuius apertum

adversi longa transverberat abierte pectus.

sanguinis ille vomens rivos cadit atque cruentam

mandit humum moriensque suo se in vulnere versat.

tum Lirim Pagasumque super, quorum alter habenas 670

suffuso revolutus equo dum colligit, alter

dum subit ac dextram labenti tendit inermem,

praecipites pariterque ruunt. his addit Amastrum

Hippotaden, sequiturque incumbens eminus hasta

Tereaque Harpalycumque et Demophoonta Chromimque; 675

quotque emissa manu contorsit spicula virgo,

tot Phrygii cecidere viri. procul Ornytus armis

ignotis et equo venator Iapyge fertur,

cui pellis latos umeros erepta iuvenco

pugnatori operit, caput ingens oris hiatus 680

et malae texere lupi cum dentibus albis,

agrestisque manus armat sparus; ipse catervis

vertitur in mediis et toto vertice supra est.

hunc illa exceptum (neque enim labor agmine verso)

traicit et super haec inimico pectore fatur:

685

‘silvis te, Tyrrhene, feras agitare putasti?

advenit qui vestra dies muliebribus armis

verba redargueret. nomen tamen haud leve patrum

manibus hoc referes, telo cecidisse Camillae.’

690–724: *Camilla continues her killing spree, even chasing after one fleeing man on foot and killing him.*

B L O O M S B U R Y

Lines 725-835

at non haec nullis hominum sator atque deorum 725

observans oculis summo sedet altus Olympo.

Tyrrhenum genitor Tarchonem in proelia saeva

suscitat et stimulis haud mollibus initit iras.

ergo inter caedes cedentiaque agmina Tarchon

fertur equo variisque instigat vocibus alas 730

nomine quemque vocans, reficitque in proelia pulsos.

‘quis metus, o numquam dolituri, o semper inertes

Tyrrheni, quae tanta animis ignavia venit?

femina palantes agit atque haec agmina vertit!

quo ferrum quidve haec gerimus tela inrita dextris? 735

at non in Venerem segnes nocturnaque bella,

aut ubi curva choros indixit tibia Bacchi.

exspectate dapes et plenae pocula mensae

(hic amor, hoc studium) dum sacra secundus haruspex

nuntiet ac lucos vocet hostia pinguis in altos!'

740

haec effatus equum in medios moriturus et ipse

concitat, et Venulo adversum se turbidus infert

dereptumque ab equo dextra complectitur hostem

et gremium ante suum multa vi concitus aufert.

tollitur in caelum clamor cunctique Latini

745

converte oculos. volat igneus aequore Tarchon

arma virumque ferens; tum summa ipsius ab hasta

defringit ferrum et partes rimatur apertas,

qua vulnus letale ferat; contra ille repugnans

sustinet a iugulo dextram et vim viribus exit.

750

utque volans alte raptum cum fulva draconem

fert aquila implicitque pedes atque unguibus haesit,

saucius at serpens sinuosa volumina versat

arrectisque horret squamis et sibilat ore

arduuus insurgens, illa haud minus urget obunco

755

luctantem rostro, simul aethera verberat alis:

haud aliter praedam Tiburtum ex agmine Tarchon

portat ovans. ducis exemplum eventumque seuti

Maeonidae incurrunt. tum fatis debitus Arruns

velocem iaculo et multa prior arte Camillam

760

circuit, et quae sit fortuna facillima temptat.

qua se cumque furens medio tulit agmine virgo,

hac Arruns subit et tacitus vestigia lustrat;

qua victrix redit illa pedemque ex hoste reportat,

hac iuvenis furtim celeres detorquet habenas.

765

hos aditus iamque hos aditus omnemque pererrat

undique circuitum et certam quatit improbus hastam.

forte sacer Cybelo Chloreus olimque sacerdos

insignis longe Phrygiis fulgebat in armis

spumantemque agitabat equum, quem pellis aënis

770

in plumam squamis auro conserta tegebat.

ipse peregrina ferrugine clarus et ostro

spicula torquebat Lycio Gortynia cornu;

aureus ex umeris erat arcus et aurea vati

cassida; tum croceam chlamydemque sinusque crepantes 775

carbaseos fulvo in nodum collegerat auro,

pictus acu tunicas et barbara tegmina crurum.

hunc virgo, sive ut templis praefigeret arma

Troia, captivo sive ut se ferret in auro

venatrix, unum ex omni certamine pugnae 780

caeca sequebatur totumque incauta per agmen

femineo praedae et spoliorum ardebat amore,

telum ex insidiis cum tandem tempore capto

concitat et superos Arruns sic voce precatur:

‘summe deum, sancti custos Soractis Apollo,

785

quem primi colimus, cui pineus ardor acervo

pascitur, et medium freti pietate per ignem

cultores multa premimus vestigia pruna,

da, pater, hoc nostris aboleri dedecus armis,

omnipotens. non exuvias pulsaeve tropaeum

790

virginis aut spolia ulla peto, mihi cetera laudem

facta ferent; haec dira meo dum vulnere pestis

pulsa cadat, patrias remeabo inglorius urbes.’

audiit et voti Phoebus succedere partem

mente dedit, partem volucres dispersit in auras:

795

sterneret ut subita turbatam morte Camillam

adnuit oranti; reducem ut patria alta videret

non dedit, inque Notos vocem vertere procellae.

ergo ut missa manu sonitum dedit hasta per auras,

converte re animos acres oculosque tulere 800

cuncti ad reginam Volsci. nihil ipsa nec aurae

nec sonitus memor aut venientis ab aethere teli,

hasta sub exsertam donec perlata papillam

haesit virgineumque alte bibit acta cruorem.

concurrunt trepidae comites dominamque ruentem 805

suscipiunt. fugit ante omnes exterritus Arruns

laetitia mixtoque metu, nec iam amplius hastae

credere nec telis occurrere virginis audet.

ac velut ille, prius quam tela inimica sequantur,

continuo in montes sese avius abdidit altos 810

occiso pastore lupus magnove iuvenco,

conscius audacis facti, caudamque remulcens

subiecit pavitantem utero silvasque petivit:

haud secus ex oculis se turbidus abstulit Arruns

contentusque fuga mediis se immiscuit armis. 815

illa manu moriens telum trahit, ossa sed inter

ferreus ad costas alto stat vulnere mucro.

labitur exsanguis, labuntur frigida leto

lumina, purpureus quondam color ora reliquit.

tum sic exspirans Accam ex aequalibus unam 820

adloquitur, fida ante alias quae sola Camillae

quicum partiri curas, atque haec ita fatur:

‘hactenus, Acca soror, potui: nunc vulnus acerbum

conficit, et tenebris nigrescunt omnia circum.

effuge et haec Turno mandata novissima perfer: 825

succedat pugnae Troianosque arceat urbe.

iamque vale.’ simul his dictis linquebat habenas

ad terram non sponte fluens. tum frigida toto

paulatim exsolvit se corpore, lentaque colla

et captum letō posuit caput, arma relinquens, 830

vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

tum vero immensus surgens ferit aurea clamor

sidera: deiecta crudescit pugna Camilla;

incurrunt densi simul omnis copia Teucrum

Tyrrhenique duces Euandrique Arcades alae. 835